

quam unitur Deus animæ, non est formalis beatitudo, ut ostensum est, et confirmatur, quia beatitudo formalis est consecutio ultimi finis; sed Deus non est sui ipsius consecutio, sed est finis extrinsecus, qui obtinendus est: ergo.

20. Quarto concluditur ex dictis in omni beatitudine tam naturali quam supernaturali vitæ præsentis, vel futuræ, verum esse, illam non consistere in aliqua perfectione, quæ immediate efficiantur essentiam animæ; quod quidem de beatitudine perfecta, et supernaturali vitæ futuræ, satis probatum est: est autem eadem ratio de statu hujus vitæ, ut patebit ex sectione sequenti, et iterum etiam attingemus disputatione sequenti. De beatitudine autem naturali, id est evidens, quia anima non est naturaliter beata per suam substantiam, hoc enim est proprium Dei; sed præter substantiam, nullam aliam perfectionem habet ex natura rei, quæ immediate insit ipsi substantiæ præter potentias naturales, per quas etiam non est formaliter beata, alias semper et necessario esset beata, quia semper et necessario habet has potentias: ergo.

21. Quinto ex dictis constat quid de opinione Henrici posita numero 1, sentiendum sit, et quidem ille tam obscure et mystice loquitur, ut vix de sensu illius constare possit, ut posimus illum, vel absolute probare, vel reprehendere. Tria tamen in ejus sententia mihi displicent. Primo, quod significat præter unionem, seu perfectionem animæ per accidentia, divinitatem ipsam per se, ac immediate illam perficere, quod est impossibile, quia divinitas non potest esse formalis perfectio animæ, nec per se immediate illi uniri, ut a numero 4 ostensum est: nec videtur posse exponi, cum divinitas tantum effective animam perficiat, tum quia dicit animam in essentia sua lucere luce increata: tum etiam quia in hoc constituit differentiam inter divinam essentiam et potentias animæ; constat autem divinitatem etiam perficere potentias effective. Secundo displicet, quia affirmat beatitudinem principaliter existere in essentia animæ, quod falsum esse ostendimus: nec videtur posse exponi de beatitudine increata, seu objectiva, quæ est Deus, tum quia hoc non esset ad propositum quæstionis; tum etiam, quia licet demus Deum primo et principaliter existere in essentia animæ tanquam in templo, non est tamen ibi ut beatificans, nec ut finis ultimus consecutus. Unde Henricus dicens beatitudinem prout est in essentia animæ

esse increatam, plane sentit formalem beatitudinem principaliter esse increatam, quod falsum esse probatum est. Tertio non placet ille ordo, quem ponit in beatitudine, quod ex amore sequatur illapsus Dei in animæ essentia: ad statum enim viæ posset hoc aliquo modo accommodari, præsertim in justificatione adultorum per propriam eorum dispositionem, in qua proceditur ab imperfecto ad perfectum, et ideo per dilectionem disponitur homo, ut Deus per gratiam sanctificantem uniatur animæ ejus: ad quod possunt accommodari illa Christi verba, Joan. 14, *qui diligit me, Pater meus diligit eum*. At vero in beatitudine, in qua omnis operatio beatifica perfecto modo fit, supponitur unio Dei cum substantia animæ, a qua tanquam a prima radice resultant perfectiones potentialium et operationum tam intellectus, quam voluntatis.

22. Ad fundamentum ergo Henrici imprimis dicitur, illas locutiones de transformatione amantis in amatum, quæ per amorem fit, esse metaphoricæ et mysticæ, et ideo nullum firmum argumentum posse inde sumi: nec intelligendæ sunt, aut explicandæ per veram, aut physicam transformationem vel unionem, sed per affectivam et moralem, quia is qui amat, totam cogitationem poni in amato, eique optat fieri similis, atque etiam in omnibus ei placere. Et hoc est quod Christus dixit, Luc. 10, *ut diligamus toto corde, tota mente, tota anima*. Ad alteram vero partem illius fundamenti de perfectione illius unionis, quæ est in essentia animæ, respondetur, quod attinet ad perfectionem entitativam, ibi attingi aliam quæstionem, an gratia habitualis in esse entis sit res perfectior, quam visio beata, quæ non est hujus loci; quidquid tamen de hoc sit, certe ad rationem beatitudinis non sufficit major perfectio in esse entis, ut constabit etiam sequent. Deinde, si loquamur in ratione unionis omnibus illis modis, quibus Deus unitur essentiis, unitur etiam potentiis, quia in eis efficit perfectionem tam habitualement, quam actuali: unde etiam eas sanctificet, et in eis dici potest esse tanquam in templo, et præterea est in eis tanquam objectum operantium earum, et hæc unio est, quæ proprie pertinet ad rationem objecti beatificantis, ut jam dicam.

SECTIO II.

Utrum formalis beatitudo sit operatio creata immediate efficiens animæ potentiam.

1. Præter modum tractatum in præcedenti puncto, quo fingi potest formalem beatitudinem esse aliquid increatum, fuit alius excogitatus a quibusdam theologis, qui dixerunt formalem beatitudinem esse aliquid increatum, non quidem existens in essentia animæ, sed in potentia, scilicet ipsam Dei visionem per essentiam et increatam, qua Deus se videt, unitam intellectui beati, et constituentem illum formaliter intelligentem et videntem. Sed in hac opinione improbanda non immorabor hoc loco, quia id præstiti in materia de Incarnatione, disputatione 24, sectione 2.

2. Primum igitur omnium statuendum est formalem beatitudinem esse rem aliquam, seu formam creatam efficientem beatum. Ita divus Thomas hic, et omnes theologos, et patet ex dictis, quia ostensum est, Deum ipsum non esse formalem beatitudinem: sed præter Deum nihil est increatum: ergo cum formalis beatitudo sit entitas aliqua realis, est enim magna perfectio beati, necesse est, ut sit entitas creata. Et confirmatur: hæc enim beatitudo est consecutio Dei, seu conjunctio, et unio cum ipso: sed unio inter Deum et creaturam, non potest esse modus ipsius Dei, qui est immutabilis: ergo oportet ut sit aliquid in ipsa creatura: necesse est ergo, ut sit aliquid creatum.

3. Secundo ex dictis etiam statuendum est, hanc beatitudinem non esse formaliter substantiam, sed accidens: hoc enim probatum est in sectione præcedenti, quia formalis beatitudo est consecutio finis extrinseci: homo autem per substantiam suam præcise non assequitur suum finem: unde fieri potest, ut manens in sua substantia, finem suum amittat et miser fiat: et ideo postquam in substantia sua existit, superest illi consequenda beatitudo, quam mereri etiam potest, cum non possit mereri substantiam suam. Est ergo formalis beatitudo accidentaliter perfectio addita substantiæ. Dices: substantia est propter finem, qui est beatitudo: ergo non potest esse beatitudo aliquid ignobilius substantiæ, quia finis debet esse aliquid perfectius eo, quod est ad finem, juxta Aristotelem 1, Magnorum Moralium, capit. primo et secundo: perfectio autem accidentaliter est ignobilior substantiæ.

Respondetur, ita esse substantiam propter beatitudinem, sicut est potentia propter operationem: ad quod non est necesse, ut ipsa operatio sit perfectior, sed quod potentia sit in perfectiori statu, dum operatur. Rursus, quamvis formalis beatitudo sit finis, cujus gratia ut quo, seu, ut consecutio, tamen ipse homo est finis cui vel ad quem perficiendum ordinatur beatitudo talis: et ideo non est præter rationem ejus quod sit perfectio accidentaliter. Denique hæc beatitudo est quasi vinculum quoddam, quo conjungitur homo ultimo fini suo, qui est perfectissima substantia: per formam autem accidentalem potest homo conjungi perfectiori substantiæ, et ideo potest talis forma habere rationem beatitudinis formalis, et hoc est quod dixit D. Thomas in 4, distinctione 49, quæst. 1, art. 2, ad 3, licet in esse entis substantia sit nobilior accidenti: tamen quoad aliquod munus accidens est perfectius, quatenus per illud una substantia conjungitur alteri nobiliori se.

4. Tertia assertio quod beatitudo formalis sit qualitas. — Tertio statuendum est, formalem beatitudinem esse constituendam in genere qualitatis. Hoc etiam est certum, et patet breviter discurrendo: nam cum hæc beatitudo sit in anima, nec potest esse quantitas, nec aliquid, quod ratione quantitatis substantiæ insit. De relatione autem referri solet quædam opinio Aureoli et Capreoli in 4, dist. 49, q. 1, quæ asseruit beatitudinem consistere in quadam relatione præsentis, quæ consequitur ex aliqua operatione: quia, si operatio non faceret Deum præsentem, non faceret beatum; ergo relatio præsentis est, quæ formaliter beatificat. Citatur etiam pro hac sententia Scotus ibi, quæst. 1. Sed revera hi auctores non constituunt beatitudinem in aliqua relatione prædicamentali, sed in ipsamet operatione, quatenus exhibet Deum præsentem animæ, seu illum animæ conjungit. Quod licet a nobis per modum relationis explicetur, non est tamen relatio, sed effectus formalis ipsius visionis. Relatio ergo proprie dicta non potest esse beatitudo, quia vel est nulla, vel infirma perfectio, et non est per se intenta, sed resultat ex accidenti: Atque eadem ratio fieri potest de ultimis prædicamentis.

5. Sed specialiter est advertendum circa actionem et passionem: nam de aliis nulla est difficultas, quod passio transiens seu quæ fit mere ab extrinseco, non potest habere rationem beatitudinis, tum quia est quid imperfectum et in fieri consistens, et tota est propter

terminum, in quo est major formalis perfectio: tum etiam, quia talis passio præcise sumpta non potest habere rationem vitalis operationis, in qua consistere debet beatitudo, ut infra dicemus. Unde talis passio ex ratione sua communis est rebus inanimatis. Similiter actio transiens non potest habere rationem beatitudinis, quia non est formalis perfectio agentis: recipitur enim in passo, supponit autem perfectionem in agente, et est veluti exercitium illius, et ideo dici solet extrinseca perfectio agentis; beatitudo autem dicitur intrinseca perfectio, quia est consummatio perfectionis ipsius beati: debet ergo esse forma inhærens illi intrinsece. Et confirmatur, quia si beatitudo est actio, debet consistere in perfecto genere actionis, quod sit principium rerum viventium, seu cognoscentium, quia, ut supra diximus, beatitudo est proprie perfectio naturæ rationalis ut intellectualis. Tandem hæc beatitudo talis esse debet, quæ attingat Deum ipsum, sed per nullam actionem transeuntem immediate attingitur Deus: ergo nulla hujusmodi actio debet habere rationem beatitudinis. Quoniam vero in actionibus immanentibus præter rationem qualitatis jungitur ratio actionis et passionis, quomodo illæ ad beatitudinem pertineant, postea dicemus.

6. *Quarta assertio beatitudinem esse in quarta specie qualitatis.*—Quarto statuendum est, beatitudinem constitui in quarta specie qualitatis, quæ sunt habitus vel dispositio. In hoc enim etiam conveniunt theologo, et eisdem rationibus probari potest quibus ostensum est, non esse substantiam, quia potentiæ animæ necessario consequuntur illam, sive beata sit, sive misera. Rursus cum beatitudo sit in anima, et non sit in essentia, oportet ut sit in potentia, in potentiis autem animæ non reperiuntur proprie nisi vel habitus, vel actus, seu dispositiones: necesse est ergo beatitudinem in hoc genere qualitatis constitui.

7. *Prima opinio quod beatitudo sit habitus tantum.*—*Secunda, quid sit habitus simul seu dispositio.*—Difficultas ergo est inter theologos, an sit habitus, vel actus: Prima opinio dicit esse tantum habitum. Hæc tribuitur Henrico, locis citatis, sect. præcedenti, sed revera non dicit. Fundari vero potest, quia beatitudo debet esse maxima nostra perfectio; quamvis autem perfectius sit esse in actu secundo, quam esse in habitu, quia illa perfectio hanc includit, vel supponit; si tamen præcise consideretur perfectio, quam præbet habitus, et quam confert actus, major est illa; ergo illa

est beatitudo: ergo. Secunda opinio dicit, beatitudinem consistere in utroque simul. Ita Bonaventura, in 4, dist. 49, quæst. 1, ad ult., et addit principaliter esse in habitu, quam in actu. Cujus sententiæ fundamentum idem est cum præcedenti proportionaliter applicato.

8. *Tertia et communis opinio beatitudinem esse actum solummodo.*—Tertia communis et vera sententia est, beatitudinem non esse habitum, sed actum secundum et operationem ultimam; quæ assertio procedit, sive loquamur de beatitudine naturali, seu de supernaturali, tam præsentis, quam futuræ vitæ. Et ita eam docet Aristoteles 1, Ethicor., a cap. 5, 7 et 8, et lib. 10, cap. 6 et 7, et lib. 1 et 2, et hic ad Eude., et 7, Polit., cap. 3, et lib. 1, Magn. moral., cap. 4, et lib. 2, cap. 10 et 12, Metaphysicæ, cap. 6, quibus locis docet, nec infantes posse esse beatos in re, seu in actu, sed in spe tantum, vel in potentia: nec etiam dormientes, imo nec Deum ipsum ait futurum fuisse semper beatum, si non se semper cognosceret actu. Et hanc sententiam secuti sunt theologo in 4, d. 49, ubi videri potest Scotus, q. 2, Richardus, art. 1, quæst. 4, Supplementum Gabriel., quæst. 2, art. 2. Ad quam sententiam confirmandam, duo breviter dicenda sunt: primum est, quantumvis homo habeat habitus perfectos, si careat ultimo actu, non posse esse beatum, et consequenter beatitudinem non posse consistere in solo habitu. Probatur primo a signo; nam, ut Aristoteles ait, beatitudo debet esse vita perfecta, honestissima et jucundissima, sed qui est perfectus tantum in habitu, non habet perfectam vitam, cum desit ultimum vitæ complementum. Item ex ratione talis status non habet vitam jucundam, quia habitus sine actu non affert delectationem; imo cum quocumque habitu potest esse summa tristitia; atque simili modo habitus per se solus non facit vitam beatam, quinimo qui solum est in habitu ex vi talis status, capax est bonæ et malæ operationis: ergo perfectio habitualis, ut sic non sufficit ad formalem beatitudinem. Et confirmatur: nam alioqui dici posset animam esse beatam naturaliter per suam substantiam, et facultates naturales, quia ex vi illarum apta est ad habendam actualem operationem, nam hoc solum præstat habitus; quamvis enim dici potest habitum conferre majorem quamdam facilitatem, tamen tota illa provenit ex majori quadam virtute activa: unde solum conferre posset ad majorem beatitudinis perfectionem: non tamen esse necessarium ad beatitudinem simpliciter, præsertim

naturalem, si illa consisteret in actu primo: seu in virtute agendi, maxime si loquamur de beatitudine animæ separatæ, nam illa per se ipsam sine habitu superaddito posset maxima facilitate DEUM cognoscere et amare: et in supernaturali beatitudine habitus potius dat facultatem, quam facilitatem: sicut ergo beatitudo naturalis non consistit in substantia, vel potentiis, ita nec supernaturalis in solis habitibus infusis.

9. Secundo dicendum est, formalem beatitudinem non consistere in aggregato ex habitu, et operatione, sed in sola operatione, quæ sufficit ad rationem beatitudinis. Probatur primo ratione D. Thomæ, 1, 2, quæst. 3, articulo 3, quia beatitudo est ultima perfectio: sed hujusmodi est sola operatio, et non habitus; ergo. Dices ultimam perfectionem constare et habitu et actu. Respondetur, ad perfectum statum utrumque requiri, tamen illa duo inter se comparando habitum comparari ad operationem, sicut potentiam ad actum, et ideo solam operationem esse actum ultimum, quæ constituit rem in ultimo complemento, et perfectione sui status, et hoc est, quod habet rationem beatitudinis, quia beatitudo est ultimus finis, et ultima perfectio. Dices, hinc fieret cognitionem non esse beatitudinem, sed amorem, quia cognitio non est ultima perfectio, sed amor, qui ex cognitione sequitur, imo nec amor erit beatitudo, sed delectatio, quæ ex cognitione et amore sequitur. Respondetur, beatitudinem non dici ultimam perfectionem ordine generationis, seu causalitatis, sed in ratione, et modo actuandi, quia in suo ordine ita actuatur, ut non relinquat potentiam ad ulteriorem actum, quo ipsa reducatur in actum, quo modo omnis actus secundus est actus ultimus, qui modus actuandi necessarius est beatitudini, quia necesse est, ut in suo genere habeat rationem ultimi termini. Nihilominus tamen, sicut ex essentia, quæ est ultimus et perfectus actus in genere substantiæ, resultant passionem, ita ex illo actu, qui est in essentia beatitudinis possunt resultare alii actus, qui sint veluti passionem ejus. Et confirmatur assertio posita, quia essentia beatitudinis consistit in consecutione ultimi finis: consequimur autem illum formaliter per solum actum: per habitum vero non nisi ut per principium efficiens talem consecutionem: non ergo potest dici habitus pars formalis beatitudinis, sed principium efficiens illius: quin potius nec principium efficiens est simpliciter necessarium, sed ut actus ille, qui est beatitudo, perfecto et conaturali modo

fiat: absolute tamen videre posset Deum homo, et amare absque habitu superaddito, et tunc, si talem visionem perfectam et inamissibilem haberet, sine dubio esset beatus, quia haberet finem suum ultimum consecutum, et ex ratione illius consecutionis posset gerere vitam honestissimam et jucundissimam. Tandem magis necessarium principium, et ad efficiendum actum beatificum est potentia, et tamen nemo unquam dixit potentiam esse partem formalis beatitudinis.

10. Occasione hujus quæstionis solent hoc loco tractari difficultates, quæ a nobis insinuandæ sunt, non vero disputandæ, quia philosophicæ sunt, et non nobis necessariae. Prima est, quæ tangitur in fundamento aliarum opinionum, an habitus sit perfectior, quam actus: nam quidam simpliciter negant, quia actus est ultima perfectio. Quæ ratio non convincit, nam eadem fieri potest de potentia ipsa, imo et de substantia. Alii simpliciter præferunt habitum actui, quia est causa efficiens ejus: quæ ratio etiam non concludit, quia non est causa totalis, sed partialis cum potentia, alii distinguunt de habitibus acquisitis et infusis, et illos dicunt esse minus perfectos suis actibus, quia efficiuntur ab illis, et ipsi solum dant facilitatem respectu suorum actuum: at vero infusos habitus dicunt esse perfectiores, quia non solum dant facilitatem, sed facultatem simpliciter, unde comparantur sicut potentiæ, et ab illis effective produci non possunt. Quæ conjecturæ sunt probabiles, quamvis revera non convincant: quidquid tamen de hoc sit, nihil refert ad rationem beatitudinis, quia, ut supra dixi, num. 3, non est de ratione beatitudinis quod sit perfectissima entitas, sed quod sit perfectissimum vinculum cum ultimo fine, atque adeo quod sit perfectus actus in modo actuandi, ita ut de se non relinquat potentialitatem ad ulteriorem actum in illo ordine, quo saltem sensu dicit Aristoteles, lib. 2, Ethicor., operationem esse meliorem dispositione, seu termino. Lege de hac difficultate Richardum, in 4 dist., loco cit., et Majorem, eadem dist. 40, Soto, quæst. 1, art. 2, et Scotum, quæst. 2, § primo, et quæ, in disputatione 44, Metaphysicæ, sectione octava, numero 17, dixi.

11. Secunda difficultas est, an sit de ratione beatitudinis quod sit actus productus ab ipso beato. In quo sine dubio dicendum est, beatitudinem de facto debere consistere in actu seu operatione effecta a beato, quæ quidem de beatitudine naturali est aperta sententia Aristotelis 1, Ethicor., cap. 8; ubi cum dixisset